

Затверджено
рішенням вченої ради факультету
прот. № ___ від _____ 20__ р

Рекомендовано
на засіданні кафедри
прот. № від ___ р.

СИЛАБУС З ДИСЦИПЛІНИ
МОРАЛЬНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІКИ ТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ

II семестр 2020-2021 навчального року

освітній рівень другий (магістр)

галузь знань 05. Соціальні та поведінкові науки

спеціальність (напрямок підготовки) 051 Економіка

спеціалізація (освітня програма): економіка підприємства

галузь знань 07. Управління та адміністрування

спеціальність (напрямок підготовки)

076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

спеціалізація (освітня програма): підприємництво

Час та аудиторія проведення занять: Згідно розкладу - <http://rasp.kart.edu.ua/>

1. Команда викладачів:

Лектор: Компанієць Вікторія Віталіївна (доктор економічних наук, професор)
--

Контакти лектора: +38 (057) 730-10-96, e-mail: kompaniez_vv@kart.edu.ua
---

Асистент лектора: Полякова Олена Миколаївна (кандидат економічних наук, доцент),
--

Контакти асистента лектора: +38 (057) 730-10-96, e-mail: polyakova_om@kart.edu.ua
---

Веб сторінка курсу: http://do.kart.edu.ua/

Додаткові інформаційні матеріали: http://metod.kart.edu.ua

МОРАЛЬНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІКИ ТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

II семестр 2020-2021
курс силабус

Лекції: кожен тиждень, **Аудиторія:** згідно із розкладом

Практики: раз на два тижні, **Аудиторія:** згідно із розкладом

Команда викладачів:

Лектор: Компанієць Вікторія Віталіївна (професор кафедри) Контакти: kompaniez_vv@kart.edu.ua
Асистент лектора: Полякова Олена Миколаївна (доцент кафедри) Контакти: polyakova_om@kart.edu.ua
Години прийому та консультацій: згідно із розкладом

Багатовіковий досвід господарювання, який склався в різних типах цивілізацій, країнах світу, показав, що економічна діяльність повинна регулюватися не тільки правом, але й моральними законами.

Соціально-економічна криза, що відбувається не тільки в Україні, але і у світі, є наслідком порушення суспільством духовно-морального закону. А для України ще і наслідком порушення закону соціокультурної ідентичності.

Досвід господарювання країн Сходу (Японії, Китаю, багатьох мусульманських країн) говорить про визначальний позитивний вплив на розвиток економіки використання соціокультурного фактора у побудові соціально-економічної стратегії держав.

Господарство багатьох країн світу формувалось під впливом християнства, у т.ч. православ'я. Тому вихід з кризи для цих країн, у т.ч. для України, відповідно до закону соціокультурної ідентичності, передбачає теоретичне осмислення специфіки системи господарювання, яка склалась під впливом християнства в цілому і православ'я зокрема, та поступове повернення до відповідних ціннісних основ господарювання.

Православ'я створило ідеальне бачення цілей економіки, її призначення в житті людини, принципів господарювання, ставлення до багатства (бідності), праці, розподілу та споживання, благодійності. Господарювання в цих ціннісних координатах забезпечувало високу духовно-моральну та соціальну, достатню економічну ефективність, про що говорить історичний досвід.

Під впливом православного світогляду сформувалась і відповідна філософсько-економічна думка, яка стала альтернативою західній. Вона бачила головним чинником економічного розвитку культурно-історичні сили народу, його моральний капітал, підкреслювала антропологічний, психологічний характер економіки, наполягала на необхідності освіти і освіченості народу, чесності і професіоналізмі керівників, державному регулюванні економіки та побудові національної економічної думки і національної економічної системи. Такі її постулати поряд із вченням про розвиток фінансової системи та кооперації залишаються дуже актуальними і зараз.

На жаль, українські реформатори не скористались цим великим скарбом економічної думки, кращим національним досвідом господарювання минулого, а обрали шлях копіювання розвитку західної цивілізації, яка сьогодні визнається вмираючою навіть західними науковцями.

Ціннісним джерелом формування цієї цивілізації та специфіки її економічної системи – капіталізму, стали прагнення до накопичення капіталу, максимізації прибутку, легалізація лихварства і визнання моралі подвійних стандартів.

Протестантизм, який склав ціннісну основу західної цивілізації, дещо стримував тотальне порушення норм моралі в економіці, сприяв хоча і нестабільному, але все ж економічному розвитку, але поступово він модифікував у нову «релігію грошей». Прийшла черга споживацького, боргового капіталізму та віртуальної економіки за якими слідує розпад системи та формування посткапіталістичного (цифрового) суспільства. І деякими фахівцями вже окреслюються контури нової соціально-економічної системи тоталітарного, розподільного типу, збудованої на нових, конвергентних технологіях та управлінні свідомістю та поведінкою суспільства. І ця система прагне розповсюдитись в глобальному просторі.

Економічна система, що збудована в Україні, є аморальною за ціннісним змістом та капіталістичною, в кланово-олігархічній його модифікації, за економічною сутністю. Наслідком її існування є руйнування реального сектора, трудова міграція молоді та відтік інтелекту, тотальне зубожіння більшості населення та його поступове вимирання. А реалізація нового глобального проекту посткапіталізму для нашого суспільства - шлях до повного знищення. Але в нас є вибір, який починається з вибору моральної та професіональної поведінки кожним членом суспільства, у т.ч. майбутніми фахівцями.

Майбутні фахівці повинні знати, що крім аморальної та неефективної системи, яка побудована в Україні, існує інша. В ідеалі – це модель духовно-моральної багатокладної економіки.

У нашому курсі показано її основи – ціннісний (моральний) зміст та організаційні особливості. А механізм та технологію її функціонування зможуть розробити і на практиці втілити лише ті фахівці, які правильно зрозуміють ці основи і побажають їх впровадити в реальне життя.

Курс має на меті сформувати та розвинути компетентності студентів, що у сукупності відносяться до загальнокультурних, ціннісно-сміслових, особистісного самовдосконалення, навчально-пізнавальних, творчих, інформаційних, комунікативних, а саме:

1. здатність продемонструвати знання і розуміння змісту цілей соціально-економічної системи та механізму їх реалізації, типів соціально-економічних систем та їх характеристик;
2. здатність продемонструвати знання і розуміння змісту позаекономічних законів соціально-економічного розвитку;
3. здатність до самостійного пошуку, структурування та відбору потрібної інформації щодо взаємозв'язку духовно-моральних, соціокультурних та соціально-економічних факторів та процесів, що відбуваються в соціально-економічних системах різних рівнів за допомогою сучасних інформаційних технологій;
4. здатність розуміти та обґрунтовувати вплив духовно-моральних, соціокультурних факторів на розвиток економіки та підприємницької діяльності;
5. здатність розуміти та критично осмислювати глобальні мегатренди розвитку суспільства у взаємозв'язку духовно-моральних, соціально-економічних; техніко-технологічних складових;
6. здатність пояснювати вплив уявлень про основні соціально-економічні категорії (праця, власність, багатство, бідність, підприємництво, лихварство), сформованих у межах східнослов'янської та західної цивілізацій, на розвиток економіки та підприємницької діяльності;
7. здатність продемонструвати знання і розуміння особливостей соціально-економічних систем, що склались у межах східнослов'янської та західної цивілізацій;
8. здатність продемонструвати знання і розуміння особливостей та основних здобутків східнослов'янської школи філософсько-економічної думки, їх актуальності та можливостей творчої реалізації у сучасному соціально-економічному просторі;
9. здатність оцінювати поточну духовно-культурну, соціально-економічну, демографічну ситуацію в країні і світі, розуміти зв'язок цінностей суспільства, політичних, економічних та соціальних рішень;
10. здатність оцінювати економічні погляди, рішення, економічну поведінку суб'єктів господарювання та власну економічну поведінку відповідно до моральних принципів та правил господарської діяльності притаманних православної культурі, загальноприйнятих норм моралі;
11. здатність моделювати та оцінювати наслідки прийняття рішень, які порушують норми моралі, на розвиток економіки та суспільства, особистості;
12. здатність оцінювати рішення (дії, проекти) відповідно до системного та комплексного підходів, що передбачає багатокритеріальну оцінку духовно-моральних, соціальних, антропогенних, економічних, екологічних, геополітичних, техніко-технологічних передумов та наслідків прийняття рішення (реалізації дії, проекту);
13. здатність продемонструвати знання і розуміння особливостей сучасної соціально-економічної системи, яка склалась в Україні, у взаємозв'язку з ціннісною оцінкою суспільства;
14. здатність моделювати різні варіанти розвитку соціально-економічної системи, яка склалась в Україні, в залежності від духовно-морального та соціокультурного векторів розвитку, ціннісно-цільової наповненості соціально-економічних перетворень;

15. здатність продемонструвати знання і розуміння особливостей, механізму дії та ціннісно-цільової спрямованості сучасної світової соціально-економічної системи - віртуальної економіки;

16. здатність продемонструвати знання і розуміння особливостей, механізму дії та ціннісно-цільової спрямованості цифрової економіки та суспільства;

17. здатність моделювати різні варіанти розвитку світової соціально-економічної системи в залежності від духовно-морального та соціокультурного векторів розвитку, ціннісно-цільової наповненості соціально-економічних перетворень, трендів техніко-технологічного розвитку;

18. здатність презентувати власний проект та кваліфіковано вести дискусію щодо соціально та морально відповідальної економічної діяльності суб'єктів господарювання як в історичній перспективі, так і в сучасних умовах;

19. здатність підтримувати і сприяти розвитку здорового морально-етичного клімату в оточуючому середовищі;

20. здатність розуміти свою роль та відповідальність за майбутнє країни; дотримуватись загальноприйнятих норм поведінки, моралі, нести відповідальність за власні вчинки, у т.ч. в економічному просторі.

Чому ви маєте обрати цей курс?

Якщо ви бажаєте отримати *альтернативне бачення* законів, процесів, цілей та факторів соціально-економічного розвитку та *забезпечити цілісне уявлення* про події, що відбуваються в соціально-економічному просторі, *зрозуміти причини соціально-економічних криз та шлях їх подолання*, дізнатися про історичний досвід господарювання східнослов'янської та західної цивілізацій, а також *стан та контури майбутньої світової економічної системи*, якщо вас цікавить *альтернативна та життєстверджуюча парадигма соціально-економічного розвитку*, реалізація якої забезпечить *гідне життя людини та суспільства*, якщо ви *бажаєте впроваджувати у власне життя формулу ефективного господарювання «моральність та професіоналізм» та перетворювати простір навколо себе, створюючи острівці справжньої економіки, яка служить людині*, обирайте цей курс!

Від здобувачів очікується: базове розуміння економіки, основ духовної культури, а також обізнаність в питаннях психології та соціології господарювання (економічної психології).

Курс містить у своєму складі три змістові частини.

Перша присвячена вивченню основ альтернативної домінуючій в сучасному освітньому просторі парадигми соціально-економічного розвитку, а саме, духовно-моральним та соціокультурним витокам господарювання, баченню сутності та цілей соціально-економічної системи з позиції православного світогляду, змісту концепцій місця моралі в економіці з різних світоглядних позицій та шкіл економічної думки, сутності та доказу дії позаекономічних законів соціально-економічного розвитку.

Друга частина курсу присвячена вивченню особливостей господарювання в умовах православної соціально-економічної системи, що історично притаманна Україні. З неї ви дізнаєтесь про ставлення до багатства та власності, розподілу та споживання, сформоване під впливом православ'я, про унікальну модель праці, про вплив відповідних цінностей та моделей господарювання на розвиток економіки. Окрема, досить актуальна тема стосується вивчення особливостей східнослов'янської економічної думки, яка стала ефективною, інноваційною та навіть зараз перспективною альтернативою західній думці.

Третя частина вивчає сучасні проблеми соціально-економічного та духовно-морального розвитку суспільства в їх взаємозв'язку. З неї ви дізнаєтесь про різні типи соціально-економічних систем відповідно до морального критерію, про взаємозв'язок

демографічних, соціально-економічних та духовно-моральних процесів, що відбуваються в сучасному суспільстві. Декілька тем присвячено вивченню генезису та сучасного розвитку західної соціально-економічної системи, починаючи від історичного капіталізму, ринкової економіки та віртуальної економіки і закінчуючи будівництвом контурів посткапіталістичної системи, пов'язаної з революційними змінами в технологіях та свідомості суспільства. Як альтернатива розглядається модель багатуокладної духовно-моральної економіки.

Команда викладачів і ваші колеги будуть готові надати будь-яку допомогу з деяких найбільш складних аспектів курсу електронною поштою і особисто - у робочий час.

Організація навчання

Цей курс, який вивчається з лютого по травень, дає студентам глибоке розуміння взаємозв'язку між духовно-моральними і соціокультурними детермінантами та типами і станом соціально-економічних систем, перспективами їх розвитку, ціннісним вибором економічної поведінки та його наслідками для особистості і суспільства.

Кількість кредитів ECTS – 3.

Лекції – 30 годин.

Практики – 15 годин.

Самостійна робота – 90 годин.

Курс складається з однієї лекції на тиждень і одного практичного заняття раз на два тижні. Він супроводжується необхідним методичним забезпеченням, презентаціями та відеоматеріалами. Студенти матимуть можливість застосовувати отримані знання та вирішувати дискусійні, творчі, актуальні питання, проблемні ситуації під час обговорень в аудиторії та розробки і презентації індивідуального завдання за обраною тематикою.

МОРАЛЬНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІКИ ТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ/ схема курсу

Поміркуй	Лекції	Виконай
	Довідковий матеріал	
	Відео матеріал, у т.ч. експертні оцінки ситуації (непряме залучення експертів)	
	Презентації	
	Обговорення в аудиторії	
	Індивідуальні завдання	
	Індивідуальні консультації	
	Залік	

Практичні заняття курсу передбачають обговорення проблемних, складних, дискусійних питань курсу, актуального відеоматеріалу, сучасних досліджень та думок експертів, які стосуються взаємозв'язку духовно-моральних, соціокультурних та соціально-економічних процесів, що відбуваються в суспільстві, проблемних ситуацій побудови соціально та морально відповідальної економічної діяльності та презентацію власних індивідуальних завдань упродовж вивчення курсу. Виконання завдання

супроводжується зануренням у сучасні актуальні дослідження, реальні ситуації, події, які відбуваються в соціально-економічному середовищі, це актуалізує та доповнює курс на постійній основі, формує у студента інформаційну, комунікативну, творчу компетентності.

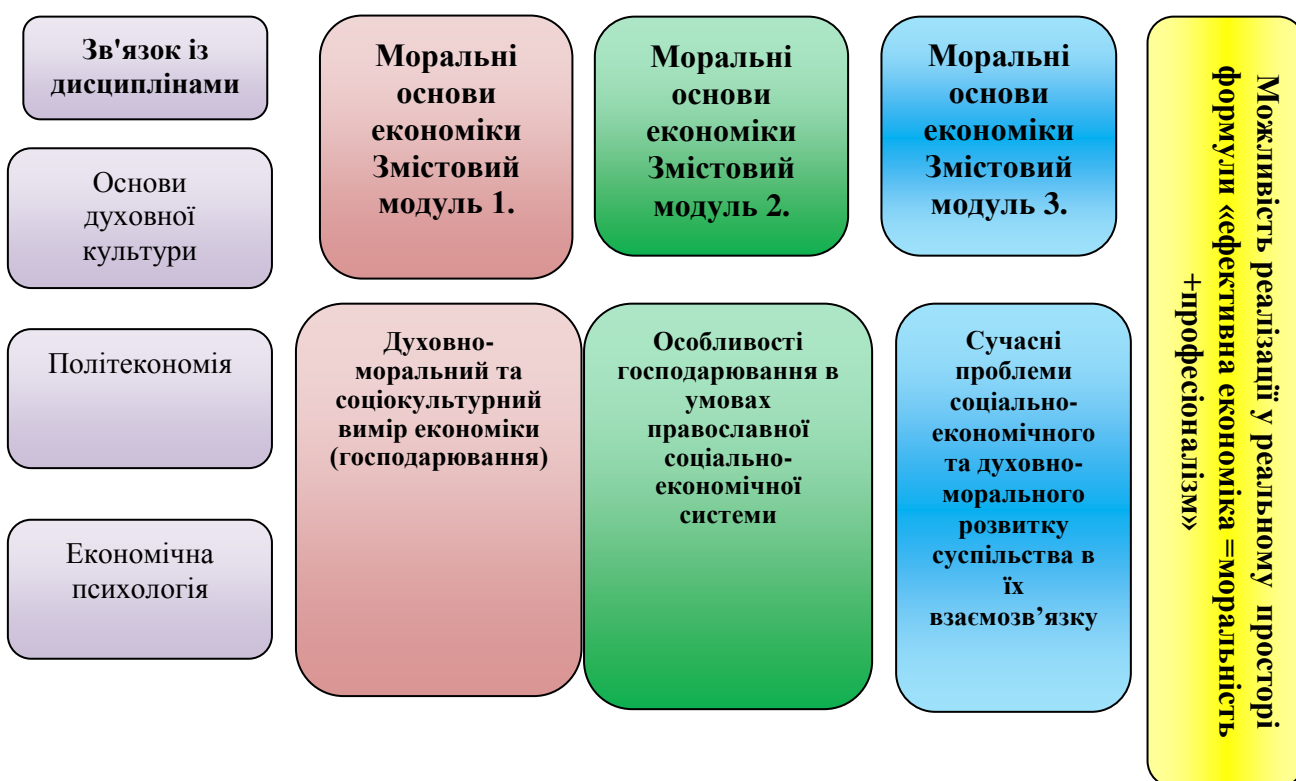
Ресурси курсу

Інформація про курс розміщена на сайті Університету (<http://kart.edu.ua>), включаючи навчальний план, лекційні матеріали, презентації, завдання та правила оцінювання курсу.

Додатковий матеріал та посилання на електронні ресурси доступні на сайті Університету у розділі «дистанційне навчання» поряд із питаннями, над якими необхідно поміркувати під час підготовки для обговорення в аудиторії. Необхідна підготовка повинна бути завершена до початку наступної лекції. Ви повинні бути готовими до дискусій та мозкових штурмів – ми хочемо знати, що ви думаєте!

Приклади питань для обговорення наводяться у підручнику за кожною темою курсу.

Теми курсу та його структура

Лекції та практичні заняття

Список основних лекцій курсу наведений нижче. Пильнуйте за змінами у розкладі.
(денна форма навчання)

Тиждень	Кількість годин	Тема лекції	Кількість годин	Тема практичних, семінарських занять
1	2	1. Духовно-моральні та соціокультурні основи розвитку соціально-економічних систем Мораль і моральність. Моральний закон	2	Духовно-моральні та соціокультурні основи розвитку соціально-економічних систем Ціннісний вимір суспільства та економіки (соціально-економічної системи). Структура економіки
2	2	2. Цілі економіки (соціально-економічної системи) Ціннісний вимір суспільства та економіки (соціально-економічної системи). Структура економіки		
3	2	3. Проблема морального чинника в економіці: історія і сучасність	2	Цілі економіки (соціально-економічної системи). Проблема морального чинника в економіці: історія і сучасність
4	2	4. Позаекономічні закони соціально-економічного розвитку		
5	2	5. Особливості соціально-економічної системи, сформованої під впливом православ'я.	2	Позаекономічні закони соціально-економічного розвитку Особливості соціально-економічної системи, сформованої під впливом православ'я.
6	2	6. Особливості соціально-економічної системи, сформованої під впливом православ'я.		
7	2	7. Східнослов'янська економічна думка: економіка в духовно-моральному і соціокультурному вимірі	2	Східнослов'янська економічна думка: економіка в духовно-моральному і соціокультурному вимірі
8	2	8. Східнослов'янська економічна думка: економіка в духовно-моральному і соціокультурному вимірі		
Модульний контроль знань				
9	2	9. Характеристика типів соціально-економічних систем за моральним критерієм		
10	2	10. Моральні основи соціально-демографічної політики держави. Роль соціально-демографічної політики в забезпеченні	2	Моральні основи соціально-демографічної політики держави. Роль соціально-демографічної політики в забезпеченні конкурентоспроможності

		конкурентоспроможності		
11	2	11. Економіка Заходу: від протестантського до авантюрно-спекулятивного капіталізму і віртуальної економіки Теологія багатства, або процвітання		
12	2	12. Капіталізм (ринкова економіка): моральна і соціально-економічна оцінка системи	2	Капіталізм (ринкова економіка): моральна і соціально-економічна оцінка системи. Теологія багатства, або процвітання
13	2	13. Віртуальна світова економіка		
14	2	14. Цифрові технології і зміна суспільства та економіки: контури посткапіталізму	2	Віртуальна світова економіка. Цифрові технології і зміна суспільства та економіки: контури посткапіталізму
15	2	15. Альтернатива капіталізму - модель багатоукладної духовно-моральної економіки: практичні аспекти реалізації		
Модульний контроль знань				
Залік з дисципліни				

(заочна форма навчання)

Тиждень	Кількість годин	Тема лекції	Кількість годин	Тема практичних, семінарських занять
1	2	Духовно-моральні та соціокультурні основи розвитку соціально-економічних систем Ціннісний вимір суспільства та економіки (соціально-економічної системи). Структура економіки	2	Моральні правила господарювання у різних соціально-економічних системах. Цілі економіки (соціально-економічної системи).
2	2	Проблема морального чинника в економіці: історія і сучасність. Позаекономічні закони соціально-економічного розвитку		Особливості соціально-економічної системи, сформованої під впливом православ'я.
3	2	Східнослов'янська економічна думка: економіка в духовно-моральному і соціокультурному вимірі	2	Моральні основи соціально-демографічної політики держави. Роль соціально-демографічної політики в забезпеченні конкурентоспроможності
4	2	Капіталізм (ринкова економіка): моральна і соціально-економічна оцінка системи. Теологія багатства, або процвітання		Віртуальна світова економіка. Цифрові технології і зміна суспільства та економіки: контури посткапіталізму. Альтернатива капіталізму - модель багатоукладної духовно-моральної економіки: практичні аспекти реалізації
Залік з дисципліни				

Правила оцінювання

При заповненні заліково-екзаменаційної відомості та залікової книжки (індивідуального навчального плану) студента, оцінка, виставлена за 100-бальною шкалою, повинна бути переведена до національної шкали (5, 4, 3,) та шкали ECTS (A, B, C, D, E)

Визначення назви за державною шкалою (оцінка)	Визначення назви за шкалою ECTS	За 100 бальною шкалою	ECTS оцінка
ВІДМІННО – 5	Відмінно – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	90-100	A
ДОБРЕ – 4	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	82-89	B
	Добре – в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	75-81	C
ЗАДОВІЛЬНО - 3	Задовільно - непогано, але зі значною кількістю недоліків	69-74	D
	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії	60-68	E
НЕЗАДОВІЛЬНО - 2	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як отримати залік (без повторного вивчення модуля)	35-59	FX
	Незадовільно - необхідна серйозна подальша робота (повторне вивчення модуля)	<35	F

Завдання на самостійну роботу:

Студентам пропонується обрати одну з тем для виконання індивідуального завдання впродовж семестру. За вчасне та правильне виконання завдання та його презентацію нараховується **20 балів** до поточного модульного контролю. За вчасне та частково правильне виконання – **від 10 до 15 балів**. За невиконане завдання бали не нараховуються. Студент разом з викладачем обирає час захисту та презентації завдання відповідно до розглянутих тем до першого чи другого модульного контролю. Перебіг поточного виконання завдання та питання для обговорення надсилаються на e-mail викладача або перевіряються ним особисто.

Теми індивідуальних завдань

1. Механізм реалізації цілей економіки відповідно до християнського світогляду в умовах сучасного суспільства.
2. Сучасна економічна думка щодо впливу моралі на розвиток економіки та підприємництва.
3. Концепція якості трудового життя та православна модель праці: порівняльний аналіз.
4. Династії благодійників в Україні (історичні аспекти) та сучасна благодійність в Україні
5. Моральні правила ведення господарської діяльності в ісламській цивілізації та розвиток сучасної економіки.

6. Вплив цінностей суспільства на соціально-економічний розвиток та конкурентоспроможність економіки
7. Династії благодійників в Україні (історичні аспекти). Сучасна благодійність в Україні.
8. Розвиток соціального підприємництва на засадах християнської етики в сучасному суспільстві.
9. Розвиток соціально-економічних ідей С. М. Булгакова в сучасній філософсько-економічній думці.
10. Соціально-економічні ідеї та розробки Д. І. Менделєєва, їх втілення в життя та актуальність для сучасної економічної політики держави.
11. Соціально-економічні ідеї С. Ф. Шарапова та їх впровадження в фінансовій системі СРСР та інших країн.
12. Основні положення фінансової теорії С. Ф. Шарапова та їх актуальність.
13. Теорії кооперації О. В. Чайнова та М. І. Туган-Барановського, історія та перспективи їх практичної реалізації.
14. Розвиток ідей східнослов'янської економічної думки в сучасних напрямках зарубіжної соціально-економічної науки.
15. Розвиток ідей східнослов'янської економічної думки в сучасних напрямках вітчизняної соціально-економічної науки.
16. Тенденції світового демографічного розвитку та зміни в світовій економіці.
17. Демографічна політика зарубіжних країн та розвиток економіки (на прикладі країн західної цивілізації).
18. Демографічна політика зарубіжних країн та розвиток економіки (на прикладі країн мусульманської цивілізації).
19. Вплив духовно-моральних та соціально-економічних факторів на демографічний розвиток.
20. Сучасний стан світової економіки та криза лихварської моделі економіки.
21. Вплив нових релігійних культів кінця ХХ – початку ХХІ століття на розвиток суспільства та економіки Заходу.
22. Розвиток нових релігійних культів в Україні та їх вплив на суспільство та економіку.
23. Оцінка капіталізму (ринкової економіки) західними фахівцями.
24. Соціально-економічний паразитизм сучасної світової економіки.
25. Споживчий характер сучасного капіталізму та його перспективи.
26. Соціальна ринкова економіка в країнах Заходу: історія, механізм. Сучасний стан.
27. Вплив четвертої технологічної революції на соціально-економічний розвиток та на людину і суспільство.
28. Посткапіталістичне майбутнє: бачення західних фахівців.
29. Механізм дії економічних вбивць в сучасній світовій економіці.
30. Механізм існування транснаціональних корпорацій. Вплив ТНК на світову та національні економіки.
31. Сучасні фінансові інструменти та фінансова піраміда світової економіки.
32. Цифрова економіка як нова фінансова піраміда.
33. Індустрія 4.0 і можливості її розвитку в західних країнах.
34. Індустрія 4.0 і можливості її розвитку в Україні.
35. Наслідки четвертої технологічної революції.
36. Зміни у фінансовій сфері національної держави під впливом впровадження нових фінансових технологій.
37. Мережева економіка: сутність, переваги, недоліки, вплив на економіку та суспільства.
38. Розвиток цифрового сектора економіки в Україні.
39. Розвиток цифрового сектора економіки у світі.

40. Сучасні проекти цифрових грошей у світі (найбільші приватні та державні проекти).

41. Розвиток проекту цифровізації економіки та суспільства в Україні: аналіз, загрози, позитивні перспективи.

42. Вплив гуманітарно-технологічної революції на людину, економіку, суспільство.

43. Актуальність ідей М. М. Неплюєва для розвитку сучасного господарства, умови для їх втілення.

44. Актуальність організації будинків працелюбства в Україні, умови для їх втілення.

45. Застосування принципів сімейної організації народного господарства в організації економічного життя країни (історичні приклади, досвід інших країн)

Відвідування лекцій:

Бали за цю складову не нараховуються взагалі, якщо студент не відвідував більш 50% лекційних занять у модулі без поважних причин. За відвідування кожної лекції нараховується 1 бал. **Максимальна сума становить 15 балів.**

Ступінь залученості:

Мета участі в курсі – залучити вас до дискусії, розширити можливості навчання для себе та своїх однолітків та дати вам ще один спосіб перевірити свої погляди на питання взаємозв'язку духовно-моральних і соціокультурних детермінант та соціально-економічного розвитку а також економічної поведінки суб'єктів господарювання та її наслідків. Участь буде оцінюватися на основі кількості, обґрунтованості та правильності ваших відповідей. Питання, хоча й заохочуються, однак не оцінюються в цьому блоці. Ми намагаємося надати всім студентам рівні та справедливі можливості для підвищення власною залученості. **Максимальна сума становить 10 балів.**

Практичні заняття:

Оцінюються за відвідуваннями (до 3 балів), ступенем залученості (до 7 балів) та стислою презентацією виконаного завдання (до 5 балів). Ступінь залученості визначається участю у роботі дискусійного клубу з питань взаємозв'язку духовно-моральних і соціокультурних детермінант та соціально-економічного розвитку а також економічної поведінки суб'єктів господарювання та її наслідків. **Максимальна сума становить 15 балів.**

Модульне тестування:

Оцінюються за вірними відповідями на тестові модульні питання (10 питань в тесті, кожна вірна відповідь оцінюється в 4 бали). **Максимальна кількість становить 40 балів за модуль.**

Залік:

Студент отримує залік за результатами модульного 1-го та 2-го контролю шляхом накопичення балів. Максимальна кількість балів, яку може отримати студент становить 100 (до 60 балів поточного контролю та до 40 балів тестування). Середнє арифметичне суми модульних оцінок складає заліковий бал. Якщо студент не погоджується із запропонованими балами він може підвищити їх на заліку, відповівши на питання викладача (Додаток 1).

Команда викладачів:

Компанієць Вікторія Віталіївна

(<http://kart.edu.ua/kafedra-euvkb-ua/kolectuv-kafedru-euvkb-ua/kompaniec-vv-ua>) – лектор з питань управління розвитком соціально-економічних систем у духовно-моральних та соціокультурних координатах в УкрДУЗТ. Отримала ступінь д.е.н. за спеціальністю 08.00.03 – «Економіка та управління національним господарством» в УкрДУЗТ у 2012 році.

Напрямки наукової діяльності: управління розвитком соціально-економічних систем у духовно-моральних та соціокультурних координатах; особливості соціально-економічної системи, у т.ч. системи управління східнослов'янської цивілізації; оцінка якості трудового життя працівників та управління трудовою поведінкою; оцінка якості системи управління підприємством та психологічної моделі управління управлінців; зміна соціально-економічної свідомості через освітній простір та формування духовно-моральної соціально-економічної системи.

Полякова Олена Миколаївна (<http://kart.edu.ua/staff/poljakova-om>) – лектор з питань етичних основ економіки та бізнесу в УкрДУЗТ. Отримала ступінь к.е.н. за спеціальністю 08.07.04 – «Економіка транспорту і зв'язку» в УкрДУЗТ у 2005 році.

Напрямки наукової діяльності: міжнародні транспортні коридори та логістичні центри, забезпечення конкурентоспроможності підприємств, організаційна культура підприємств, державно-приватне партнерство, етичні основи бізнесу.

Кодекс академічної доброчесності

Порушення Кодексу академічної доброчесності Українського державного університету залізничного транспорту є серйозним порушенням, навіть якщо воно є ненавмисним. Кодекс доступний за посиланням:

<http://kart.edu.ua/documentu-zvo-ua>

Зокрема, дотримання Кодексу академічної доброчесності УкрДУЗТ означає, що вся робота на іспитах та заліках має виконуватися індивідуально. Під час виконання самостійної роботи студенти можуть консультуватися з викладачами та з іншими студентами, але повинні самостійно розв'язувати завдання, керуючись власними знаннями, уміннями та навичками. Посилання на всі ресурси та джерела (наприклад, у звітах, самостійних роботах чи презентаціях) повинні бути чітко визначені та оформлені належним чином. У разі спільної роботи з іншими студентами над виконанням індивідуальних завдань, ви повинні зазначити ступінь їх залученості до роботи.

Інтеграція студентів із обмеженими можливостями

Вища освіта є провідним чинником підвищення соціального статусу, досягнення духовної, матеріальної незалежності і соціалізації молоді з обмеженими функціональними можливостями й відображає стан розвитку демократичних процесів і гуманізації суспільства.

Для інтеграції студентів із обмеженими можливостями в освітній процес Українського державного університету залізничного транспорту створена система дистанційного навчання на основі сучасних педагогічних, інформаційних, телекомунікаційних технологій.

Доступ до матеріалів дистанційного навчання з цього курсу можна знайти за посиланням: <http://do.kart.edu.ua/>

Додаток 1

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ З ДИСЦИПЛІНИ МОРАЛЬНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІКИ ТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Змістовий модуль 1. Духовно-моральний та соціокультурний вимір економіки (господарування)

- 1 Поясніть етимологію слів «економіка» та «господарство».
2. Як пояснював сенс та мету економіки Арістотель?
- 3 Що таке хрематистика, її мета? Чим відрізняється економіка від хрематистики?
- 4 Що таке цивілізація, її структура? Назвіть основоположників концепції цивілізації та основні цивілізації сучасності.
- 5 Охарактеризуйте моральні правила ведення господарства у Старозавітному законодавстві.
- 6 Наведіть приклади регулювання ставлення до праці, оплати праці за Старозавітним законодавством. У чому полягала їх ефективність? Чи актуальні вони сьогодні? Чому?
- 7 Наведіть приклади ставлення до власності, у тому числі порушення прав власності, за Старозавітним законодавством. У чому полягала їх ефективність? Чи актуальні вони сьогодні? Чому?
- 8 Наведіть приклади регулювання ставлення до позик під відсоток за Старозавітним законодавством. У чому полягала їх ефективність? Чи актуальні вони сьогодні? Чому?
- 9 Чому необхідно було встановлювати моральне правило прояву милостині в господарських стосунках за Старозавітним законодавством, в чому вона повинна була проявлятися, її значущість.
- 10 У чому полягала обмеженість Старозавітних моральних норм регулювання економічних відносин?
- 12 В межах якої цивілізації сформувалась сучасна економічна теорія та світова економічна система?
- 13 Охарактеризуйте тенденції розвитку економічної думки в межах християнської цивілізації.
- 14 Охарактеризуйте різні підходи до розуміння сутності економіки. Який підхід дозволяє найбільш повно реалізуватись людині в економіці?
- 15 Зв'яжіть потреби людини та цілі економіки.
- 16 Сформулюйте цілі економіки. Поясніть механізм реалізації кожної цілі економіки.
- 17 Назвіть моделі поведінки підприємця у вирішенні дилеми «мораль-прибуток».
- 18 Які були основні ідеї Адама Сміта про співвідношення моралі й економіки?
- 19 Як вирішував М. Вебер проблему співвідношення моралі й економіки?
- 20 Назвіть основні підходи до визначення місця моралі в економіці.
- 21 Охарактеризуйте обмежено прагматичний підхід до визначення місця моралі в економіці. До яких наслідків призводить втілення цієї теорії у практику економічних відносин?
- 22 Охарактеризуйте діалектичний підхід до визначення місця моралі в економіці.
- 23 Охарактеризуйте підхід до обґрунтування необхідності існування етичних норм і принципів в економіці і підприємницькій діяльності (концепція К. Хомана і Ф. Бломе-Дреза).
- 24 Охарактеризуйте теологічний підхід до визначення місця моралі в економіці.
- 25 Поясніть сутність позаекономічних законів соціально-економічного розвитку.
- 26 Поясніть сутність лінійних теорій соціально-економічного розвитку. Які теорії відносяться до них? Коротко охарактеризуйте кожену.
- 27 У чому полягає системна помилка лінійних теорій, доведіть їх неспроможність.

28 На основі яких критеріїв визначається прогрес розвитку суспільства в лінійних теоріях? Хто і як спростовує ці критерії?

29 Поясніть сутність нелінійних теорій соціально-економічного розвитку. Які теорії відносяться до них? Коротко охарактеризуйте кожну.

30 Назвіть основні моделі онтології макроекономіки та відповідні стратегії соціально-економічного розвитку.

31 Наведіть позитивні та негативні приклади врахування чи неврахування цивілізаційного фактору в соціально-економічній політиці держав.

32 Наведіть приклади доведення дії закону духовно-моральної детермінації суспільного розвитку (на прикладі теорії святителя М. Сербського).

33 Наведіть приклади доведення дії закону духовно-моральної детермінації суспільного розвитку (на прикладі теорії І. О. Гундарова).

34 Наведіть приклади доведення дії закону духовно-моральної детермінації суспільного розвитку (на прикладі досліджень В. І. Якуніна, В. Е. Багдасаряна, С. С. Сулакшина).

35 Як і чому саме так розвивається економіка в умовах панування чуттєвої та ідеаціональної культури.

36 Охарактеризуйте типи суспільства відповідно до ціннісних домінант.

37 Охарактеризуйте підсистеми соціально-економічної системи макрорівня, їх цілі, критерії оцінювання ефективності діяльності в них.

38 Які типи соціально-економічних систем можна виділити відповідно до ціннісного критерію? Коротко охарактеризуйте їх.

Змістовий модуль 2. Особливості господарювання в умовах православної соціально-економічної системи

39 З чим пов'язана необхідність господарської (економічної) діяльності з точки зору християнської моралі?

40 Назвіть основні риси господарювання (економіки) відповідно до християнської моралі.

41 Охарактеризуйте ставлення християнства до господарської активності людини. Що витікає з такого ставлення?

42 За якими критеріями визначають ефективність господарської діяльності?

43 В чому полягає сотеріологічний, есхатологічний та моральний вимір економіки?

44 Назвіть та охарактеризуйте основні принципи християнської господарської етики.

45 Охарактеризуйте основні положення, на яких ґрунтуються міркування щодо власності та багатства, які притаманні православній теології.

46 Поясніть міркування С. М. Булгакова щодо багатства та бідності. Чим відрізняється особисте та народне багатство і їх необхідність?

47 Охарактеризуйте ставлення представників східнослов'янської філософсько-економічної думки до власності, у т.ч. її форм.

48 Охарактеризуйте різні прояви благодійності.

49 Охарактеризуйте ставлення до споживання, яке склалось у православній теології.

50 Чим щедрість відрізняється від марнотратства? Яке споживання необхідно обмежувати?

51 Наведіть оптимальну формулу зростання потреб людини, за С. М. Булгаковим, та поясніть її.

52 Охарактеризуйте ставлення до розподілу, яке склалось у православній теології. Принципи розподілу багатства в християнстві.

- 53 На яких принципах повинна базуватись система розподілу, яка буде відповідати економічним, соціальним, духовно-моральним критеріям?
- 54 У чому полягає подвійний характер праці?
- 55 Назвіть цілі і функції праці в православній моделі господарювання.
- 56 У чому полягає відмінність між роботою та працею (духовно-моральний підхід)?
- 57 Розкрийте принципи та умови ефективності праці, що сформувались в умовах православної моделі господарювання?
- 58 Розкрийте особливості мотивації праці, що сформувались в умовах православної моделі господарювання.
- 59 Розкрийте особливості організації праці, що сформувались в умовах православної моделі господарювання.
- 60 У чому полягали причини ефективної праці в умовах артілей?
- 61 Де вперше були зроблені теоретичні розробки щодо наукової організації праці і де вони були широко впроваджені? Чому?
- 62 Як розглядали працю як фактор виробництва представники східнослов'янської наукової думки?
- 63 Охарактеризуйте ставлення до праці сучасних українців.
- 64 Розкрийте зміст частин «Домострою».
- 65 Які економічні стосунки регламентувались в «Домострої»?
- 66 Як ставилися купці і підприємці до багатства і успіху у справах? Охарактеризуйте основні риси купців, підприємців, які склались під впливом православ'я.
- 67 Охарактеризуйте добродійну діяльність промисловців та підприємців, її мотивацію та напрями.
- 68 На якій основі розвивалась східнослов'янська економічна думка, у чому полягали особливості її формування? Її представники.
- 69 Основні ідеї І. Т. Посошкова та їх актуальність.
- 70 Східнослов'янська економічна думка щодо соціокультурного фактору в економіці.
- 71 Східнослов'янська економічна думка щодо впливу духовно-моральних факторів на розвиток економіки.
- 72 Східнослов'янська економічна думка щодо необхідності розвитку освіти та принципів економічної освіти.
- 73 Основні ідеї С. М. Булгакова та їх актуальність.
- 74 Основні ідеї С. Ф. Шарапова та їх актуальність.
- 75 У чому полягає «таємниця» золота? До яких наслідків призвів перехід на золотий стандарт в країнах Європи та в Росії?
- 76 Розкрийте сенс ідеї «абсолютних грошей» та умови їх введення.
- 77 Східнослов'янська економічна думка щодо розвитку економічної науки та економічної політики держави.
- 78 Основні ідеї Д. І. Менделєєва та їх актуальність.
- 79 Основні ідеї О. В. Чаянова та їх актуальність.
- 80 Основні ідеї М. І. Туган-Барановського та їх актуальність.

Змістовий модуль 3. Сучасні проблеми соціально-економічного та духовно-морального розвитку суспільства в їх взаємозв'язку

- 81 Що таке соціально-економічна система (СЕС)?
- 82 Які типи СЕС можна виділити за критерієм орієнтації на дотримання в системі норм моралі? Дайте визначення для кожного типу СЕС.
- 83 Охарактеризуйте за базовими характеристиками аморальну СЕС.
- 84 Охарактеризуйте за базовими характеристиками соціально спрямовану (морально обмежену) СЕС.
- 85 Охарактеризуйте за базовими характеристиками духовно-моральну СЕС.
- 86 Що таке нематеріальний капітал суспільства? Охарактеризуйте його складові.
- 87 Назвіть принципи розвитку духовно-моральної СЕС.

- 88 У чому полягає завдання регулювання розвитку духовно-моральної СЕС, важелі цього регулювання?
- 89 Охарактеризуйте демографічну ситуацію у світі.
- 90 Охарактеризуйте демографічну ситуацію в Україні.
- 91 Як соціально-демографічна політика держави впливає на конкурентоспроможність економіки, як це позначається на конкурентоспроможності підприємств?
- 92 Які дві позиції існують щодо пояснення причин демографічної кризи?
- 93 Наведіть докази доміантного впливу духовно-моральних факторів на демографічну ситуацію.
- 94 Що таке культура смерті? Як Дж. П. Б'юкенен пояснює причини демографічної та економічної кризи в країнах західної цивілізації?
- 95 В чому полягають цілі сімейної політики держави? На яких рівнях повинні здійснюватися сімейна політика, її завдання для цих рівнів?
- 96 Яка сімейна політика здійснюється в Україні? На що вона спрямована?
- 97 Охарактеризуйте стан сім'ї в традиційному та сучасному суспільствах. Як це впливає на економіку?
- 98 Доведіть, що демографічна криза є керованим процесом.
- 99 Що таке планування сім'ї і як ця концепція пов'язана з розвитком економіки та демографічною кризою?
- 100 Як концепція сталого розвитку пов'язана з розвитком економіки та демографічною кризою?
- 101 Чому благополучна багатодітна сім'я – благо для економіки і підприємницької діяльності? Наведіть позитивні приклади сімейної політики в різних країнах та у різні часи. Як вона впливала на розвиток економіки?
- 102 Характерні риси західної цивілізації і їх витоки.
- 103 Характерні риси економічної системи західної цивілізації і їх витоки.
- 104 Витоки особливостей економічної системи західної цивілізації, на думку М. Вебера.
- 105 Витоки особливостей економічної системи західної цивілізації, на думку В. Зомбарта.
- 106 Чому багато традиційних релігій вказували на неприпустимість лихварства?
- 107 Етапи легалізації лихварства та відповідні етапи розвитку західної економіки, її фінансової системи.
- 108 Сутність, витоки концепції теології багатства, її розповсюдження.
- 109 Як пов'язаний розвиток теології багатства з розвитком капіталізму та культом споживання?
- 110 У чому полягають загрози для економіки, суспільства, людини, якщо буде домінувати теологія багатства?
- 111 Назвіть парадигми соціально-економічного розвитку. Яку з них обрала Україна?
- 112 Дайте повне визначення капіталізму. Коротко розкрийте основні духовно-моральні та соціально-економічні риси капіталізму.
- 113 Назвіть дві форми сучасного капіталізму, чим вони відрізняються?
- 114 Охарактеризуйте сучасний капіталізм з позиції його моральної та соціальної складової.
- 115 Розкрийте сутність соціально-економічного паразитизму, механізм його дії в різних країнах.
- 116 Доведіть борговий характер сучасної світової економіки. Як він пов'язаний із сутністю капіталізму?
- 117 У чому полягає споживчий характер сучасного капіталізму? Чи має така «економіка» майбутнє?
- 118 У чому полягає причина кризогенного характеру капіталістичної економіки?

- 119 Як здійснюється управління капіталістичною системою?
- 120 Які риси сучасного капіталізму наводять західні дослідники? Як вони бачать його майбутнє?
- 121 Назвіть риси четвертої технологічної революції та її наслідки для розвитку економіки та суспільства.
- 122 Назвіть риси посткапіталізму та умови переходу до нього.
- 123 Розкрийте сутність, ознаки віртуальної світової економіки (ВЕС).
- 124 Коротко охарактеризуйте історію виникнення ВЕС.
- 125 Назвіть етапи грошової революції.
- 126 Поясніть сутність та наслідки Бреттон-Вудської системи.
- 127 Розкрийте риси ВЕС.
- 128 Стисло охарактеризуйте механізм ВЕС.
- 129 Розкрийте, як відбувається перерозподіл ресурсів в умовах ВЕС.
- 130 Розкрийте, як відбувається стерилізація доларової маси в умовах ВЕС.
- 131 Розкрийте архітектуру ВЕС.
- 132 Розкрийте причини існування ВЕС.
- 133 Які визначення цифрової економіки та цифрового суспільства існують?
- 134 Чому з позиції класичної економіки термін «цифрова економіка» неприйнятний?
- 135 Які напрями впровадження ІТ-технологій в економіку існують і які розвиваються найбільш швидко?
- 136 Хто і чому отримує основні дивіденди від впровадження ІТ-технологій в економіку?
- 137 Які зміни відбуваються у фінансовій сфері під впливом впровадження нових фінансових технологій? Чи є біткоїн криптовалютою? Чому?
- 138 У чому виявляється деструктивний вплив приватних цифрових грошей на національну економіку?
- 139 Охарактеризуйте сучасну ситуацію з розвитком проектів цифрових грошей.
- 140 Що таке уклад, багатокладна економіка?
- 141 Умови, необхідні для переходу до альтернативної капіталізму моделі економіки.
- 142 Наведіть історичні приклади ефективності господарювання, заснованого на православному світогляді.
- 143 Розкрийте принципи сімейної організації народного господарства.
- 144 Розкрийте цінності-цілі соціально-економічної політики нашої держави, які спрямовані на будівництво моделі багатокладної духовно-моральної економіки.
- 145 Розкрийте цінності-цілі духовно-культурної політики нашої держави, які спрямовані на будівництво моделі багатокладної духовно-моральної економіки.